

לכהונה.

דין זה אמור רק בבת שלש שנים, שביאתה ביאה, ולא בפחותה מכך.

ואם בא עליה אחר מכל העריות האמורות בתורה כגון אביה ואחיה חמיה וגיסה — מומתין עליה, הרי הם חייבים מיתה, והיא פטורה שהרי אינה בת עונשין.

ובפחותה מבת שלש שנים, גם הם פטורין שאין זו ביאה.

והנה, בדין השלישי נאמר: "וחייבין עליה ט-ב משום אשת איש". וקשה **אמאי, אימא** הרי יש לחשוש [דילמא] איילוניות [עקרה] היא, וקידושיה שקידושה אביה לאחר — קידושי טעות הן, כי **אדעתא דהכי** על מנת שאינה יכולה להוליד, **לא קדיש** [כדין נמצא אשתו איילוניות (יבמות דף ב)] ואיננה אשת איש.

ובשלמא אם הולכין בדיני נפשות אחר הרוב — רוב נשים אינן איילוניות, לכן הוי קידושיה קידושין, וחייבין עליה משום אשת איש, אבל אם אין הולכין אחר הרוב, למה יחייבו את הבועל מיתה. [בשלמא בשאר אשת איש, אפשר לומר, שחייבין מיתה רק אם התברר שאינה איילונית, שכבר ילדה, אבל בקטנה, לא שייך לומר כן⁽¹⁵⁾].

אלא, האם לאו משום דאמרינן: זיל בתר רובא, ורוב נשים לאו איילונית נינהו.

התורה: "ותהי נדתה עליו". אבל אינו חמור כמוה, ומשכבו נעשה רק "ראשון לטומאה", ואינו מטמא אדם וכלים כנדה אלא אוכלין ומשקין בלבד. [טומאה זו קראוה חז"ל: "תחתון כעליון", וכוונתם להדגיש שאין משכבו התחתון נעשה אב הטומאה כטומאת משכב הנדה בעצמה, אלא ראשון "כעליונו של זב"ן].

האמור, שהבועל את הנדה מטמא משכב תחתון כעליון, הוא רק בבת שלש שנים, שבעלתו בעילה היא, ואילו אם היא פחותה מבת שלוש שנים, אינו אלא כנוגע בנדה, ונהיה טמא טומאה קלה, שהיא טומאה עד הערב.

נישאת לכהן אוכלת בתרומה. בת ישראל הנשואה לכהן אוכלת בתרומה. מן התורה אוכלת מאירוסיה, ואילו חכמים גזרו שלא תאכל עד כניסתה לחופה.

חופה זו תלויה בביאה, דהיינו אם ביאתה ביאה, חופתה מזכה אותה באכילת תרומה, ולכן, בת שלש שנים שאביה קיבל בה קידושין מאיש כהן, והכניסה לחופה, כיון שביאתה ביאה, חופתה מאכילתה בתרומה, ואילו פחותה מבת שלש שנים שאין ביאתה ביאה — אין חופתה חופה, ואינה אוכלת תרומה.

בא עליה אחר מכל הפסולין פסלה מן הכהונה. אשה שנבעלה לגוי, חלל, נתין ומזר אסורה להינשא לכהן, והיא פסולה

יודע.

15. הקשה המהרש"א במסכת קידושין (י א):

על אותו היום [כוונתו כמו שכתבו התוס' עיין הערה יב] לכן אומרים שאחד יודע ואחד אינו

ודוחה הגמרא, לא אין מכאן הוכחה, ובאמת יתכן שאין הולכים בדיני נפשות אחר הרוב, ואכן אין כאן דיני נפשות, ומאי הפירוש "חייב עליה" דקתני במשנה:

קרבן חטאת, אם בא עליה בשוגג, כדין כל חייבי כריתות, ולגבי דיני קרבן – הולכים אחר הרוב, בניגוד לדיני נפשות שאין הולכים אחר הרוב.

על דחייה זו מקשינן: הרי נאמר במשנה בדין השביעי: "אם בא אחד מכל העריות האמורות בתורה מומתין על ידה – קתני? וכלול בכך גם העריות האסורים עליה עקב קידושיה, כגון: חמיה, ובן בעלה, וימיתו אותו על בעילתה, למרות שיתכן שקידושיה הם קידושי טעות, כנ"ל.

ומשמע שהולכין אחר הרוב בדיני נפשות.

ומתריצין: אין פירושו לעריות האסורין עליה עקב קידושיה, אלא בבא עליה קרוביה ממש, כגון אביה, ואך ורק בגלל היותה בת שלש שנים וראויה לביאה חייב עליה מיתה. ולא מחמת נישואיה.

ומקשינן: והא – אם בא עליה אחד מ"כל" העריות קתני?! ולא דוקא קרוביה של

עצמה.

אלא, הגמרא חוזרת בה מדחייה זו –

ובכל זאת אין להכריח ממשנה זו שהולכין אחר הרוב בדיני נפשות, כי הכא במאי עסקינן, המשנה מדברת באופן שאף אם תימצא איילונית לא יהיו קידושיה קידושי טעות, וזה יתכן באופן דקבלה עילויה, שבעלה כשקידש אותה קיבל על עצמו שהקידושין הם החלטיים, וחפץ בה אף אם תימצא איילונית.

ולפי דחייה זו, דוקא באופן זה יתחייבו עליה מיתה, אבל בסתם, אכן, אין חייבין מיתה, כי שמא תימצא איילונית, ואין הולכים בדיני נפשות אחר הרוב.

הגמרא חוזרת לדון אם קטן מוליד.

תנו רבנן: אשה המפוללת [לשון פריצות]⁽¹⁶⁾ בכנה קטן, והערה בה הקטן עשה העראה שהוא גמר ביאה.

בית שמאי אומרים: ביאתו ביאה ואף אם לא תתחייב מיתה, כגון שהעדים לא התרו בה, מכל מקום פסלה מן הכהונה כדין אשה זונה⁽¹⁷⁾.

"עודך מסתולל בעמי".

עוד מפרש: לשון כבישה בארמית.

עוד מפרש: לשון דישה, כמו שהדרך נקראת מסילה לפי שנידוש ברגלי העוברים ושבים. המאירי מפרש: משתעשעת ומתחממת. והירושלמי גריס: המסלדת, מלשון "ואסלדה בחילה" (איוב ו').

17. כן כתב רש"י.

והיד רמ"ה סובר משום שהולכים אחר הרוב,

מה הראיה, והלא יתכן להמתין עד שתהיה גדולה ויתברר אם היא איילונית?

ומתוך, שאם כן שאין לנו עדיין עליה בירור בקטנותה אם יתחייבו על ביאתה, הוי התראת העדים "התראת ספק", ואיך כתבה המשנה שחייבים? אלא ודאי משום שהולכים אחר הרוב שאינה איילונית. ודו"ק.

16. המסוללת. רש"י מפרש: לשון פריצות.

היד רמ"ה מפרש: לשון שחוק ולעג דכתיב:

הגמרא מביאה ראיות ממעשה דבת שבע שהתחלפו כמה דורות בתקופה קצרה, ומתוך החשבון עולה שהולידו בני שמונה.

סדר המאורעות:

נאמר בספר שמואל שדוד המלך ראה את בת שבע מגג ביתו, ונשא אותה. וישלח ה' את נתן הנביא לדוד, ואמר לו: "הנני מקים עליך רעה מביתך", ואכן לאחר כמה שנים מרד בו אבשלום בנו.

ועוד שנתיים לפני הריגת אבשלום את אמנון — שבעקבות מעשה זה מרד אבשלום — נולד לבת שבע בנה ידידיה, והוא שלמה.

אחיתופל שהיה יועץ דוד חבר לאבשלום במרדו, ולבסוף לאחר שחושי הארכי סיכל עצת אחיתופל, חנק את עצמו ומת.

אחיתופל זה היה אבי אליעם, אליעם היה אבי בת שבע אם שלמה.

יוצא מכך שלאחיתופל נולדו שלשה דורות עד מיתתו. [ובהמשך יבואר חשבון השנים].

אילימא אם תרצה לומר, **מדכתיב** (פרק יח): דוד המלך שלח לדרוש על בת שבע מי היא. וענו לו: "הלוא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החתי".

ובית הלל **מבשירין** אותה לכהונה, מפני שאין ביאת קטן נחשבת לביאה.

באיזה קטן מדובר?

אמר רב **חייא בריה דרבה בר נחמני אמר רב חסדא**. ואמרי לה יש מי שמסר שמועה זו: **אמר רב חסדא אמר זעירי**:

הכל מודים — כבן תשע שנים ויום אחד, שביאתו ביאה, ומשנה מפורשת היא (נדה מה) [והיא המשך להמשנה הנ"ל "קטנה בת שלש שנים"].

וכן, הכל מודים — **פחות מכן שמונה שאין ביאתו ביאה**, כי לא מצינו ראייה לדבר זה.

לא נחלקו בית שמאי ובית הלל — אלא בבן שמונה.

דבית שמאי סברי: גמרינן למדים מדורות הראשונים שהיו מולידין בני שמונה שנים, כמו שהגמרא תוכיח.

ובית הלל סברי: לא גמרינן מדורות הראשונים (18).

הגמרא מבארת: **ודורות הראשונים מנלן דאוליד, היכן מצינו בדורות הראשונים שהולידו בני שמונה שנים**.

18. כתב היד רמ"ה: או משום שדורות הראשונים היו בריאים ביותר. וכן כתב המאירי. ועוד כתב הרמ"ה, משום שהיתה להם עזרה מן השמים.

והר"ן בחידושיו כתב בפשיטות, מפני שאינו מזריע בזמנינו, לכן אין ביאתו ביאה, ואין למדים מדורות הראשונים.

ורוב קטנים אינם בני ביאה, דאם הסקנו במסקנת הגמרא שהולכים אחר הרוב אפילו לחומרא, כל שכן לקלא, לפוטרה ממיתה.

ה"ערוך לנר" מקשה על רש"י, למה הוצרך לומר שלא התרו, הרי בודאי שהיה בשוגג, שאם היה ברצון, למה נקטו באשת כהן, הלא גם אשת ישראל נפסלת לבעלה כשזינתה ברצון. וכיון שהיה בשוגג, מוכן מדוע אינם נהרגים?

[מעט שבני ישראל בקשו מהנביא שמואל להמליך עליהם מלך] ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון". ומרד.

ובתיב (פרק יז) "ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו, ויחבוש את החמור ויקם וילך אל ביתו אל עירו, ויצו אל ביתו ויחנק וימת".

[ובעת ההיא היה שלמה בן שבע שנים, הכיצד? שנתיים עד הריגת אמנון, שלש שנים היות אבשלום בגשור, שנתיים ישיבתו בירושלים, הרי שבע שנים].

בן כמה היה אחיתופל במיתתו?

ובתיב בתהילים (נה) בפרק שדוד המלך מתלונן על עזיבתו את ירושלים בגלל אויביו, ואומר שם על אחיתופל: "ואתה אנוש כערכי אלופי ומיודעי אשר יחדיו נמתיק סוד בבית א— לקים נהלך ברגש". ובסוף הפרק מקללם ואומר: "אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם" לא יגיעו לחצי ימיהם.

ואכן, שמע הקב"ה את תפלתו, ואויביו אנשי דמים ומרמה לא הגיעו לחצי ימיהם, שהם שבעים שנה, כמו שנאמר (תהלים ז): "ימי שנותינו בהם שבעים שנה".

ותניא: כל שנותיו של דואג האדומי, שהלשין את דוד לפני שאול, אינן אלא שלשים וארבע, ושל אחיתופל שבגד בדוד והצטרף לאבשלום, אינן אלא שלושים ושלש⁽¹⁹⁾.

ומי הוא אותו "אליעם"? בפרק (כג) ששם מנויים גבורי דוד, כתיב: "אליעם בן אחיתופל הנילוני".

עתה מבארת הגמרא בן כמה היה שלמה בעת מרד אבשלום.

ובתיב: "ותלד בן ויקרא את שמו שלמה, וה' אהבו. וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ירדיה בעבור ה'".

ולידת שלמה (פרק יב) היתה לפני הריגת אבשלום את אמנון.

וכן כתיב (פרק יג): "ויהי לשנתים ימים ויהיו גוזזים לאבשלום", ונערי אבשלום הרגו את אמנון.

ובעקבות כך ברח אבשלום לגשור. כמה זמן ישב בגשור?

ובתיב (שם) "ואבשלום ברח וילך גשור ויהי שם שלש שנים".

אחרי שלש שנות גלותו החזירו דוד, על פי עצת יואב ששלח את האשה התקועית, ואף שהחזירו לא התראה עם המלך.

כמה זמן שהה אבשלום בירושלים מעת חזירתו עד מרידתו?

ובתיב (פרק יד): "וישב אבשלום בירושלים שנתים ימים לפני המלך לא ראה".

ואז פרץ המרד —

ובתיב (פרק טו) "ויהי מקץ ארבעים שנה

19. ומבאר היד רמ"ה, חצי שנותיו הם שלושים וחמש, לא יגיעו לחצי — הוא שלושים וארבע,

תשע אוליד, ומה שעלה לך מן החשבון שבעשרים וארבעה שנים הולידו שלשה דורות, הוא משום שבת שבע אולידא הולידה את שלמה בהיותה בת שית שש שנים?

ולמה אנו מעדיפים לומר כן?

משום דאתתא בריא אשה דרכה להיות בריאה וממהרת להזריע.

תדע, שאשה ממהרת להזריע, דהא הוי לה **ילד מעיקרא**, הרי הולידה ילד לפני שלמה, והוא הילד שמת (פרק יב). הרי שהיא הקדימה ללדת?

אלא, הגמרא מביאה ראייה אחרת שבדורות הראשונים הולידו בני שמונה.

מחבא. נאמר בתורה (בראשית יא) "אלה תולדות תרח, תרח הוליד את אברם את נחור ואת הרן". ולפי הסדר שנמנו משמע, שאברהם גדול מנחור לפחות שנה, ונחור גדול מהרן לפחות שנה, נמצא אברהם גדול לפחות שתי שנים מהרן —

ועוד כתיב (שם) "ויקח אברם ונחור להם נשים שם אשת אברהם שרי —

ובת מי היתה שרי —

נאמר בהמשך אותו פסוק: "ושם אשת נחור מלכה בת הרן, אבי מלכה ואבי יסכה".

ועתה נבוא לחשבון השנים. בשלשים ושלש שנים נולדו לאחיתופל שלשה דורות, ושלמה — דורו השלישי — היה בן שבע שנים בעת מיתתו, כנ"ל.

כמה שנים הויא להו חי אחיתופל — תלתין ותלת שלשים ושלש, דל הורד מהן שבע שנים דהוה שלמה בעת מיתתו. פש להו נשאר עשרים ושית עשרים ושש שנים.

דל הורד מהן תרתי שנין שתי שנים לתתא עיבורי לשלשה ימי עיבור של שלשה דורות, הכיצד?

אף אם ניתן להם ימי עיבור של יולדת לשבעה. ולכל עיבור חדש של ימי נדות וימי טהרה⁽²⁰⁾, הם ביחד שלש פעמים שמונה, שהם עשרים וארבעה חדשים — שנתיים, לשלשה עיבורים.

נשאר עשרים וארבעה שנים לשלשה דורות, אשתכח עולה החשבון דכל חד וחד מהם, אחיתופל את אליעם, ואליעם את בת שבע, ובת שבע את שלמה, בתמני אוליד הוליד בהיותו בן שמונה.

וזה הראיה שבדורות הראשונים הולידו בני שמונה.

הגמרא אינה מקבלת ראייה זו —

ממאי מנין ראייה זו, **דילמא** הרי יתכן שתרווייהו אחיתופל ואליעם בהיותם בני

טהרה.

והקשו התוס': למה צריך לחשב אותם הימים, הרי בימים אלו בינתיים הבנים גדילים? ותירצו, שאכן החשבון אינו מדוייק כל כך. ועיין ב"ערוך לנר" המבאר כוונת רש"י.

וזה אמור בדואג, אבל אחיתופל שהמית את עצמו, עונשו הוא שעשה כן טרם הגיעו לשלושים וארבע.

20. כן כתב רש"י שמחשבים גם ימי נדות וימי

חשיבותן קא השיב להו, כי הוא היה החשוב מהם.

הגמרא מביאה ראייה שדרך המקראות [לפעמים] למנות אנשים לפי סדר חשיבותם, ולא לפי סדר שנותיהם.

תדע, דקא השיב להו קרא דרך חכמתן —

דכתיב (בראשית ו) "ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את את שם את חם ואת יפת".

ולכאורה — אם נאמר שנמנו לפי סדר שנותיהם — משמע: שם גדול מחם שנה, וחם גדול מיפת שנה, נמצא: שם גדול מיפת שתי שנים.

האם זה יתכן?

והלא כתיב (שם ז): "ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ".

ועוד כתיב (שם יא): "אלה תולדות שם: שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול". האם היה שם בן מאה שנה שנתים אחר המבול, הלא — אם היה שם הגדול בבני נח — נולד מאה שנים לפני המבול, ונמצא ששנתים אחר המבול — בר מאה ותרתינן הוה היה בן מאה ושתי שנים?! —

אלא, הוכרחת לתרץ, ששם לא היה הגדול בבני נח, ולא נולד מאה שנים לפני המבול, אלא תשעים ושמונה שנים לפני המבול, ומה שנמנה ראשון הוא משום שדרך חכמתן קא השיב להו (22) —

ונאמר רבי יצחק: יסכה — זו שרה. ולמה נקרא שמה יסכה? שסוכה רואה ברוח הקודש, והיינו דכתיב (שם כא): "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" ולא נאמר "שמע אליה" אלא "בקולה" דהיינו לקול רוח הקודש שבה, מלמד שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות.

דבר אחר: למה נקרא שמה "יסכה": שחבל סכים מסתכלים ביופיה, פרעה ואבימלך.

ובכמה שנים היה אברהם גדול משרה בת אחיו הרן?

וכתיב (שם יז): ויפול אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו: הלבן מאה שנה יולד? ואם שרה הבת תשעים שנה תלד?!

ונבוא לחשבון: כמה קשיש אברהם משרה? עשר שנים. וכמה היה קשיש מאבוב מאביה הרן? תרתינן שנים. אשתכח נמצא: כי אולדה הרן לשרה — בתמני אולידה בהיותו בן שמונה הוליד אותה (21).

הרי ראייה שדורות הראשונים הולידו בני שמונה.

הגמרא אינה מקבלת ראייה זו.

ממאי מנין יצא לך חשבון זה, דילמא אברהם זוטא דאחיה הוה היה צעיר האחים, ואחיו הרן היה גדול ממנו, ולא הוליד את שרה בהיותו בן שמונה.

ולמה נמנה אברהם ראשון, לא משום שהיה הגדול שבאחיו, אלא: דרך חכמתן לפי

22. הקשו התוס': אם כן למה לא מנה את "חם" בסוף, הרי היה המקולל שבאחיו. הרמב"ן בפירושו על התורה כתב: וחם הוא

21. ועיין ביד רמ"ה ובמהרש"א מהר"ם וערוך לנר המבארים למה אין מורידים מהחשבון את ימי עיבור, כשם שהורידו לעיל ולקמן.

הבא נמי גבי אברהם ואחיו, דרך חכמתן קא השיב להו.

אמר רב כהנא: אמריתיה לשמעתא אמרתי שמועה זו קמיה לפני דרב זביד מנהדררעא.

אמר לי רב זביד: אתון אתם מהבא מתניתו להו מחשבון זה למדתם ששם לא היה הגדול בבני נח, ואילו אנן אנו, מהבא ממקרא זה מתנינן לה למדנו כן:

נאמר (שם י'): "ולשם יולד גם הוא, אבי כל בני עבר אחי יפת הגדול, הרי שיפת הגדול שבאחיו הוה."

אלא, מנלן שדורות הראשונים הולידו בני שמונה?

מהבא. הגמרא מביאה ראייה משנותיו של כלב.

כתוב בפרשת מלאכת המשכן (שמות לח): "ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה."

"חור" היה בנו של כלב, וכן כתיב (דברי הימים א ב): "ותמת עזובה, ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור".

ועתה נבוא לחשבון.

וכי עבד בצלאל משכן, בר כמה הוי? בן כמה היה בצלאל כשעשה את המשכן —

בר תליסר בן שלוש עשרה, דכתיב (שם): "איש איש ממלאכתו אשר המה עושים" ואיש⁽²³⁾ נקרא "לפחות" בן שלש עשרה.

ומתי עשו מלאכת המשכן?

תניא: שנה ראשונה ליציאת מצרים עשה משה עם אנשי המלאכה ובראשם בצלאל את המשכן, שנה שניה הקים משכן שנאמר (שמות מ): "ויהי בשנה השנית בחדש הראשון... הוקם המשכן". ובאותה שנה שלח מרגלים.

ממה שנאמר "איש", אם בדורות הראשונים הולידו בני שמונה, הרי הקדימו גם להיות "איש", [כן סוברים התוס' עיין הערה ו].

ותירצו שהוכחת הגמרא היא: אף אם נרצה לומר שאינו "איש" פחות משלש עשרה — כשם שבדורות האחרונים אינו איש פחות משלוש עשרה — בכל זאת בעל כרחך היה בן שלוש עשרה.

והקשה התוס' הרא"ש, ומה תירצו, אכתי יש לשאול, דילמא היה בצלאל בן עשר, והקדים להיות "איש", ולכן קראתו התורה "איש", והם — כלב חור ואורי הולידו בני תשע, ובבן תשע גם בית הלל מודים שביאתו ביאה? וכן הקשו המהרש"א והמהר"ם.

הקטן ככולם, כאשר אמר (בראשית ט): "וידע את אשר עשה לו בנו הקטן". אבל הקדים שם בעבור מעלתו. והזכיר חם אחריו, כי כן נולדו, [כלומר חם אחרי שם] והנה נתאחר יפת, ולא רצה הכתוב לומר: "שם יפת וחם, כי היו כולם נזכרים שלא כסדר תולדותם, ואין ליפת מעלה שיבטל הסדר בעבורו".

והתוס' הרא"ש מתרץ: משום דסדר למפרע קא השיב להו.

ויש חילוק בין הרמב"ן להרא"ש, דלהרמב"ן סדר תולדותם הוא: יפת שם חם, ולהרא"ש: יפת חם ושם.

ועיין בחידושי אגדות מהרש"א.

23. הקשו התוס' (ע"א ד"ה בידוע): מה הראייה

ובן כמה היה כלב – שהיה מן המרגלים?

כתיב בספר יהושע (יד) כשביקש כלב שינחילו לו את העיר חברון, אמר: **בן ארבעים שנה אנכי בשלוח משה עבד ה' אותי מקדש ברנע לרגל את הארץ... ועתה הנה אנכי היום בן חמש ושמנונים שנה**⁽²⁴⁾.

אמור מעתה **כמה הוויא לחו בן כמה היה כלב בשלוח משה את המרגלים, ארבעין בן ארבעים שנה**.

דל הורד מהם **ארביסר** ארבעה עשר שנים **דהוה בצלאל**, שהרי שנה לפניה עשה את

המשכן, בהיותו אז לפחות בן שלוש עשרה

פשא להו נשאר עשרים ושית עשרים וששה שנים, שבהם הספיקו כלב להוליד את חור, וחור את אורי, ואורי את בצלאל –

דל הורד מן החשבון **תיתי שני שתי שנים דתלתא עיבורי**, כנ"ל, הרי עשרים וארבעה שנים לשלשה דורות –

אשתכח נמצא דכל חד וחד בתמני אוליד הוליד בשנתו השמינית.

ש"איש" הכתוב בתורה, היינו בן שלוש עשרה [כדורות האחרונים], אפשר לחשב שנות בצלאל וכלב, ולהגיע למסקנת בני כמה הולידו בדורות הראשונים, ובית שמאי לומדים מכך "הלכה למעשה" שקטן בן שמונה ביאתו ביאה, ואילו בית הלל ידרשוהו לדרשה אחרת [בלתי ידועה לנו].

אבל, אם לא נפרש "איש" הכתוב בצלאל לבן שלש עשרה, ולא נדע אכן בן כמה היה, וכמה היו אבותיו כשהולידו זה את זה, קשה, לשם מה כתבה התורה "איש", האם כדי ללמדנו שהיה איש?! ובן כמה היה בן שלושים, ארבעים, חמישים!?

ומבוארים דברי התוס'.

מה שכתב המהרש"א שרבה ורב חסדא חולקים אם בנים הוי כסימנים, כן כתב בחידושי רבינו יונה.

24. סיום הפסוק: "ועתה הנה אנכי היום בן חמש ושמנונים שנה" מיותר הוא לדרשתינו. מהרש"א.

והנראה, שהביאו סיום הפסוק, כדי שלא נפרש "בן ארבעים שנה אנכי", שפירושו: "לפני

המהרש"א מתרץ שדבר זה תלוי במחלוקת רב חסדא ורבה. רבה הסובר שקטן אינו מוליד, הוא סובר שאם אכן הוליד, הריהו איש. ועצם ההולדה הוא סימן "גדלות" אף שלא הגיע לשנתו השלש עשרה. ולכן סובר: "קטן אי אתה צריך לחזור אחריו אם יש לו גואלים", כי אם יש לו גואלים אינו "קטן".

ואילו רב חסדא הסובר שקטן מוליד, סובר שהם שני ענינים: "גדול" נקרא בן שלש עשרה אף אם הוליד קודם לכן. שהרי "קטן מוליד". ומבואר שראית הגמרא היא לשיטת רב חסדא, ולכן, אם התורה קראתו לבצלאל "איש", הריהו לא פחות משלש עשרה.

המהר"ם מביא תירוץ זה [בשם: "וראיתי מי שתירץ"] ומקשה שדברי התוס' אינם מוכיחים כן, עיין שם.

ומבאר, שבין לרבה ובין לרב חסדא, הולדת בנים היא סימן גדלות. וכדורות הראשונים שהולידו בני שמונה עד שלש עשרה, נהיו גדולים כשהולידו בנים.

אלא, שראית הגמרא היא, כי סברה שהתורה בכתבה "איש" על בצלאל כתבה כן במטרה שנלמד ממנו "הלכה". ועתה, בשלמא אם נאמר

וזו הראיה שבדורות הראשונים הולידו בני שמונה, ומהם למדו בית שמאי, שקטן בן שמונה ביאתו ביאה.

שנינו במשנתנו: **בן ולא בת.**

תניא: אמר רבי שמעון: **בדין הוא מן הסברה** היא לומר, **שתהא בת ראוייה להיות כבן סורר ומורה**

א-ו ומהי הסברה: מפני שהכל מצויין אצלה **בעבירה**, וכשהיא זוללה וסובאה בקטנותה, סופה כשלא תמצא הרגלה — אף שאין דרכה ללסטם את הבריות — עומדת בפרשת דרכים ומרגלת את הבריות לזנות בשביל אתנן — (1) **אלא**, למה אין דין סורר ומורה ב"בת" — **גזירת הכתוב היא: בן ולא בת** (2)!

מתניתין:

אמרה התורה: "זולל וסובא". משנתנו

מבאתר המושג "זולל וסובא" — מהותה, איכותה ושיעורה⁽³⁾. אין בן סורר ומורה חייב בכל אכילה ושתייה מרובה, ומאימתי **אכן חייב?**

ממתי **שיאכל** שיעור תרטימר [והוא חצי מנה] **בשר**, וישתה **חצי לוג** יין האיטלקי מארץ איטליה, והוא יין משובח וטוב, אבל בשאר יינות צריך שיעור גדול יותר⁽⁴⁾. אלו הם דברי חכמים.

רבי יוסי אומר: מנה בשר ולוג יין.

אכילה זו היא רק כשאכל אכילת רשות, אבל אם אכל אכילת מצוה, או אפילו הצטרף באכילתו עם אלו שאוכלין בסעודת מצוה, פטור.

וכמו כן אם אכל אכילת איסור.

והטעם יבואר בגמרא.

נתן טעם?

ועיין שם מה שתירץ.

3. זה לשון המאירי: "ענין הדברים. שהתורה ירדה לסוף דעתו של זה שעושה כן, שאינו מספיק למה שהוא מרגיל בו את עצמו, וילך לבקש למודו — רצון לומר מה שהוא רגיל בו ואינו מוצא ויוצא ומלסטם.

ומעתה, אין דבר זה נאמר אלא על אכילה מכוערת ונעשית בסגנון קשה.

ורצו חכמים לבאר את ענינה — שלא להיות הדלת פתוחה אצל הכל, לשער זוללות זה לפי דעתם".

4. ולא נתפרש השיעור. ערוך לנר.

הרמב"ם (שם) השמיט לגמרי שצריך להיות יין ה"איטלקי", וכתבו הרדב"ז והכסף משנה,

ארבעים שנה". והמעשה של בקשת כלב את חברון היא סמוך לכניסתם לארץ ישראל, לכן הביאו את סוף הפסוק, לומר שזה היה הרבה שנים אחרי כניסתם לארץ ישראל.

1. בירושלמי (הובא בהקדמה למשנה) איתא, שבבת שייך יותר החשש של עומדת בפרשת דרכים. ועיין תורת חיים.

2. כתבו הרמב"ם (פרק ז' מהלכות ממרים הלכה יא.) והמאירי: מפני שאין דרכה להימשך באכילה ושתייה כאיש.

והקשה הלחם משנה: הלא זה נגד דברי הגמרא שאמרה שאין חילוק בעצם העבירה בין בן לבת?

ועוד הקשה: הלא הרמב"ם בעצמו כותב שהבת פטורה מטעם גזירת הכתוב, ואם כן איך